

POVIJESNO UTEMELJENE ČINJENICE O NDH

Piše Filip Ćorlukić, Pula 2004.

Pedeset nam se godina uporno tvrdilo da u državno-pravnom smislu NDH nije bila legalna država, te da i sam čin njezine uspostave predstavlja zločin. To iz svojih razloga tvrde i onovremeni protivnici Njemačke. Na žalost, to tvrde i mnogi u današnjoj vlasti u Hrvatskoj. Međutim, nitko nema pravo na takvo iskrivljavanje povijesti, a posebno ne hrvatski «antifašisti», kao sljedbenici glavnih krivaca, niti pak Englezi, kao glavni sukrivci Bleiburške apokalipse. Ako netko svjesno prepusti nezaštićeno stado krvožednim vukovima, tko je kriv za pokolj? Divlji vukovi, ili onaj koji im je prepustio stado?

U interesu istine ovdje ćemo ukratko izložiti temeljne, historijski utvrđene činjenice.

1. Činjenice općim okolnostima

Između dva rata u Evropi su postojale parlamentarne demokracije, s liberalnim kapitalizmom kao temeljem gospodarstva. Tijekom tog perioda u nekim su državama na vlast došli specifični socijalistički pokreti i ustrojili totalitarne sustave, u kojima je svu vlast preuzeo pokret, s vođom kao dominantnom ličnošću. To se dogodilo prvo u Rusiji, u kojoj je krvavom revolucijom na vlast došao boljševizam i uspostavio državnu zajednicu SSSR, zatim, svojevrsnim državnim udarom u Italiji – fašizam, pa u Njemačkoj – nacional-socijalizam, koji je na vlast došao prvo demokratskim izborima, da bi nakon toga grubom silom osigurao vlast samo za svoj pokret.

Bili su to osnovni oblici tada uspostavljenih totalitarnih sustava, s mnogim formalnim sličnostima, ali i velikim razlikama u ciljevima. Boljševicima je temeljni cilj bio da svjetskom revolucijom ostvare «vlast proletarijata» u cijelom svijetu, nationalsocijalizmu – nacija «čiste arijske rase», a fašizmu – država. S obzirom na gospodarsku učinkovitost i organiziranost fašističkog i nacističkog sustava, oni su imali mnogo pobornika i u drugim državama, dok je u vladajućim strukturama tih država vladao paničan strah od sve bržeg širenja ideja komunističkog boljševizma. Izuzevši nacistički rasizam, od sva tri tada vladajuća totalitarna sustava, za svoje je građane neosporivo najgori i najokrutniji bio boljševizam. Od dolaska na vlast pobili su oko trideset milijuna svojih građana.

Gospodarski i vojno naglo ojačala Njemačka, krajem je tridesetih munjevitim osvajanjima započela novi rat. S Italijom i Japanom je potpisan Trojni pakt, a sa SSSR pakt o nenapadanju. Poljska je podijeljena između te dvije zemlje. Bio je to, zapravo, tipičan imperijalni rat, koji su zapadne sile dugo tolerirale. Osim moralnih osuda i uobičajene ratne propagande, nitko nije govorio o zločinima. Istina, progon i deportiranje Židova već su bili u punom zamahu, ali još nije bilo sistematskog ubijanja. Predsjednik SAD Roosevelt je svojim suradnicima govorio da je to loše, ali da «Hitler barem nije komunist»! Odnosi među državama zasnivaju se na interesima.

Premda je Jugoslavija bila tvorevina engleske i francuske politike interesnih sfera, Hitler je iz pragmatičnih razloga s tom državom nastojao održavati dobre odnose. Njegova je proklamirana «Nova Evropa», tada i među jugoslavenskim političarima uživala veliki

ugled, pa je zalaganjem Cvetkovića i Mačeka i Jugoslavija 25.03.1941. pristupila Trojnom paktu. Međutim, na dobro organiziran poticaj od strane Engleske, vojska je već 27.03.1941. izvela vojni puč, nakon čega je Njemačka 06.04.1941. napala Jugoslaviju. Praktično i bez pokušaja obrane, jugoslavenska je vojska i formalno kapitulirala 17. 04. 1941. godine.

2. Činjenice o stanju u Hrvatskoj

Prije rata u Hrvatskoj je djelovalo više političkih stranaka. Najmoćnija je bila Hrvatska seljačka stranka, na čelu sa Stjepanom Radićem. Nakon njegova mučnog ubojstva u Skupštini u Beogradu (1929.), na čelo stranke dolazi dr. Vlatko Maček. Bio je to tipičan autokrat, a osnovao je i svojevrsnu stranačku paravojsku (Građanska i Seljačka zaštita), koja je uoči rata brojala oko sto tisuća ljudi. Maček je osnovao i prvi sabirni logor u Jugoslaviji. Bilo je to u Kruščici kod Travnika. Premda nije tražio izdvajanje iz Jugoslavije, on je svojom politikom, a posebno ostvarenjem široko autonomne Banovine Hrvatske, osigurao masovnu podršku naroda.

Do ubojstva Stjepana Radića u Hrvatskoj je djelovala i Stranka prava, koja je jedina slijedila Starčevićevu politiku državotvornosti. Nakon Radićeva ubojstva, poznati pravaš dr. Ante Pavelić emigrira u Italiju i tamo s mnogim drugim emigrantima, među kojima je bio i Židov Vlado Singer, osniva revolucionarnu organizaciju: Ustaški pokret. Cilj im je bio uspostava Nezavisne Države Hrvatske. Uz mnogo teškoća, Pokret je vrlo skromno djelovao u Italiji i Mađarskoj, ali im Hitler nije dozvoljavao djelovanje u Njemačkoj. U Jugoslaviji je bio zabranjen, ali je kao ilegalna organizacija bio izvrsno organiziran u mnogim gradovima. Maček s njima, kao: «s onim mangupima», nije želio imati nikakva kontakta.

3. Činjenice o proglašenju NDH

Njemačka nije okupirala Jugoslaviju kao cjelinu, nego je tu vještačku tvorevinu razbila na sastavne dijelove. Slovenija je podijeljena i jedan dio je pripojen Njemačkoj, a drugi Italiji. Vojvodina je pripojena Mađarskoj. Jedan je dio Makedonije pripojen Bugarskoj, a drugi je skupa s Kosovom pripojen Albaniji. Crna Gora je naknadno proglašena Kraljevinom, ali pod čvrstim utjecajem Italije. Samo je Srbija kao posebna država okupirana, tj. dobila je status Njemačkog protektorata. Što se tiče Hrvatske, ona je još prije svih tih podjela i dolaska njemačke vojske, već 10. travnja 1941. samostalno proglasila neovisnost.

Po međunarodnom pravu i običajima, to je proglašenje potpuno legalan i zakonit čin; bez obzira na uporna osporavanja. Naime, država postaje neovisnom, kada to sama proglasi, a opstat će ako joj to proglašenje priznaju prvenstveno susjedne države, odnosno, ako je dovoljno snažna da se odupre eventualnim neprijateljima. Hrvatsku su priznale sve potpisnice Trojnog pakta kao i mnoge neutralne države, pa čak i daleki Thailand. Nije se moglo ni očekivati da joj tu neovisnost prizna, na primjer, Engleska, a za međunarodni je legalitet nevažno hoće li je svi priznati. Ni staru, ni novu Jugoslaviju, niti pak Sovjetski Savez, nikada nisu priznale sve države, pa ipak nikada nitko nije osporavao njihovo postojanje.

4. Činjenice o uspostavi vlasti

Zapovjednik HSS-ove Građanske zaštite Zvonko Kovačević zahtijeva od vodstva HSS-a da zaštitare proglase novom hrvatskom vojskom. Naime, očekivalo se da će u tim burnim danima Maček preuzeti kormilo upravljanja događajima. Na žalost, on to nije učinio, pa je cio taj iznimno odgovorni posao, na sebe preuzeo bivši austrougarski pukovnik Slavko Kvaternik.

Prije proglašenja državnosti, trebalo je odlučiti tko će biti na čelu države. HSS je bila daleko najjača stranka u Hrvatskoj, pa premda je i sam bio pravaš, Kvaternik je taj položaj prvo nudio Mačeku, ali on je to odbio. S obzirom da se Ustaški pokret tada jedini zasnivao na potpunoj državotvornosti, poštenu je Kvaternik jedinu alternativu vidio u Paveliću. S obzirom na hitnost, čak i ne pitajući Pavelića, stari je časnik u njegovo ime već 10. travnja 1941. proglasio neovisnost Hrvatske. Pavelić, je za proglašenje saznao tek kasnije, pa umjesto da mu bude zahvalan, nikada Kvaterniku nije oprostio što čin proglašenja nije prepustio njemu. Stjecajem okolnosti, tako je na vlast u Hrvatskoj došao dr. Ante Pavelić.

Osim zahtjeva da se prihvati Rasni zakon, koji će uskoro postati uzrokom mnogih zala, Hitler se prema ostaloj unutarnjoj politici, kao i granicama NDH odnosio vrlo korektno. Međutim, Mussolini je prisilo Pavelića da (18. 5. 1941.) potpiše za Hrvatsku strahovito nepovoljan «Rimski ugovor», kojim je skoro cijelo jadransko priobalje, skupa s otocima, pripalo Italiji. To je silno oslabilo Pavelićev politički položaj u Hrvatskoj, a bilo je i veliki poticaj kasnijem jačanju partizanskog pokreta. Komunisti do tada nisu pravili nikakvih problema, jer se Kominternu striktno pridržavala pakta s Njemačkom.

Povijesna je činjenica da je sve što je do tada učinjeno bilo u skladu s međunarodnim pravom, premda sigurno nitko nije odobravao, na primjer odredbe Rimskog ugovora. No, to već spada u opće okolnosti, kao i u ocjene Pavelićeve političke sposobnosti.

5. Činjenice o ustancima

Odmah se započelo s uspostavom organa vlasti. Sve su stranke raspuštene, među njima i Nacional-socijalistička stranka. Međutim, već treći dan nakon proglašenja samostalnosti Hrvatske, četničke su horde počele s pokoljima nesrpskog stanovništva u istočnoj Bosni. Tamo još uopće nije bilo nikakve hrvatske vojske, no oni su tako rušili hrvatsku državu. Hrvatski i bosanski Srbi, bili prvi rušitelji neovisnosti vlastite im domovine. Radije su željeli Srbiju, pa makar bila i okupirana. Komunisti su bili mirni. Međutim, odmah nakon napada Njemačke na Sovjetski Savez (22.06.1941.), nekoliko fanatičnih sljedbenika zemlje boljševika, na čelu s nekakvim Capom, poduzima manje diverzije na području Siska. Ohrabreni ratom sa Sovjetima, tada četnici pokreću mnogo veće ustanke. Jedan takav ustanak, s tragičnim posljedicama, dogodio se 27. srpnja 1941. godine u mjestu Srb. Tom je prigodom po okolnim selima pobijeno oko dvije tisuće Hrvata. S obzirom da je u ustanku sudjelovalo i nekoliko komunista, službena je jugoslavenska politika upravo taj dan naknadno proglasila početkom «antifašističkog ustanka» u Hrvatskoj!

Koji je uzrok i koji su ciljevi tih ustanaka? Već i sam povod njihovu početku, nedvosmisleno nam ih jasno pokazuje. Bez obzira što su pojedini sudionici tada mislili,

cilj tih ustanaka ni u kom slučaju nije bio da se revolucijom sruši ustaški režim u NDH (što bi s ideološkog gledišta imalo nekakvog smisla), nego je KPJ pokrenula ustanak prvenstveno u cilju pomaganja «bratskom» Sovjetskom Savezu, ali i da bi Hrvatsku ponovno vratila u Jugoslaviju, a za razliku od četničkih ciljeva – u komunističku. Prema tomu, partizani su, kao i četnici, u prvom redu bili rušitelji vlastite države i nikakve fraze o «antifašističkoj» i «oslobodilačkoj» borbi, tu činjenicu ne mogu osporiti.

6. Činjenice o ratnim zločinima ustaških vlasti

Pedeset i pet godina nakon propasti NDH i deset godina nakon ponovnog oslobođenja države, mnogi još uvijek govore da je to po svemu bila zločinačka država. Povijesno, činjenice su drukčije. Temelja je činjenica da su četnici odmah nakon proglašenja NDH, počeli s pokoljima. Država se morala braniti. Stoga, bez obzira na ljutite izjave pojedinih revoltiranih Hrvata u stilu: «Srbe na vrbe», početna suzdržanost državnih vlasti, zaista iznenađuje. Nakon napada Japana na SAD (Honolulu), ta je izrazito demokratska država odmah, preventivo, reagirala tako što je internirala oko sedamdeset tisuća svojih građana japanskog podrijetla i oduzela im svu imovinu. A kako je reagirala nedemokratska vlast u NDH?

Prvi sigurnosni potez te vlasti bio je da se uz Židove i svi Srbi moraju iz sjevernih dijelova Zagreba preseliti u južne. Svi su časnici i dočasnici srpske narodnosti umirovljeni i primali su propisane mirovine. No, prvo četnički, a kasnije i partizanski ustanci sve su više jačali i država se morala učinkovitije braniti. 22.05.1941. uveden je prvi prijeki sud, a uskoro je osnovan je i sabirni logor u Jasenovcu. U taj su logor upućivani kažnjenci po pravomoćnim presudama (da bi nakon isteka kazne mnogi bili pušteni), ali i osumnjičenci za suradnju s odmetnicima, te Židovi i Romi u skladu s Rasnim zakonom. Upravo u tom se logoru i jesu događali mnogi zločini.

Već je početkom svibnja pop Đuić počeo organizirati na ustanak Srbe oko Knina. Talijani ih nisu ometali. Srpska pravoslavna crkva je vrlo aktivno djelovala protiv NDH. U takvim okolnostima, Pavelić donosi katastrofalno pogrešnu odluku o pokatoličenju Srba, čemu se nadbiskup Štepinac oštro protivio. No Pavelić ga je i inače sustavno izbjegavao.

Pred zimu te godine veliki je dio istočne Bosne već bio u četničkim rukama. Tu su oni počinili masovne pokolje, posebno muslimanskog življa. Regularna vojska, domobranstvo, još nije bila dovoljno snažna da bi se mogla učinkovito suprotstaviti četnicima, (posebne partizanske postrojbe još su bile vrlo malobrojne), pa ustrojavane različite dobrovoljačke postrojbe. Prva je u istočnoj Bosni osnovana Domobranska dobrovoljačka divizija. No, ustanci su se širili, pa je Jure Francetić u Sarajevu ustrojio Ustašku dobrovoljačku legiju, a pošto se za odore moglo pronaći samo crnog materijala, dobili su naziv Crna legija. Bila je to zaista izvanredno dobra vojna postrojba, koja je uskoro oslobodila istočne dijelove Bosne i izbila na Drinu, pa su i ona i njezin zapovjednik Jure Francetić u narodu ovjenčani legendarnom slavom. To sigurno nije politička fraza, nego historijska činjenica.

Masovniji razvoj partizanstva u NDH, počinje zapravo tek u ljetu 1942. Nakon propasti partizanskog ustanka u Srbiji, Tito na čelu partizanskih brigada prelazi u bosanski dio NDH, nastojeći prijeći u zapadne krajeve. No, na putu mu je bio Kupres, koji je branilo

oko 500 ustaša Crne legije, nešto domobrana s par brdskih topova i kupreška milicija, koja čak nije imala ni vojničke odore. Francetić je bio odsutan, pa je obranom zapovijedao domobranski general Franjo Šimić. Tito i njegovi najsposobniji suradnici ulagali su zaista mnogo truda. Mnogo je partizana izginulo u uzaludnim jurišima, ali Kupres tada nisu zauzeli. Od tad su, ne samo za četnike, nego i za partizane, «crnci» oličenje zla, premda se čak ni u kasnijoj jugoslavenskoj historiografiji, za vrijeme života Jure Francetića ne navode nikakvi ratni zločini. No zločina je bilo od strane drugih, a kasnije i od nekih ustaša crne legije.

Francetić je poginuo 22.12.1942. Legija je podijeljena na tri dijela, kojima su zapovijedali Boban, Sudar i Luburić. Luburićeva je postrojba preuzela logor Jasenovac i tu su se dogodili najveći zločini, ali neusporedivo manji od onih kako su prikazani. To je neosporno dokazano. Boban i Sudar su nastavili časnim putovima Jure Francetića, a Bobanova je postrojba jedina koja se na Bleiburškom polju oružano probila kroz redove britanske vojske, a koja ih zbog nekih svojih razloga nije izručila «antifašističkoj» klanici.

Bilo je zločina i na crtama sukoba, ali najčešće osobnih. Međutim, stvarni zločini nisu vezani niti za jedan rod oružanih snaga NDH. Pravi su se zločini najviše događali u logoru Jasenovac, a odnose se prvenstveno na Židove i Rome, koji su ubijani bez ikakve osobne krivice. Zatvarani su i ubijani samo zato što su rođeni u krilu tih naroda. To je jedan od apsurdna međunarodnih ratnih saveza, po kojemu je i NDH morala udovoljiti ludoj Hitlerovoj opsesiji o nužnosti istrjebjenja Židova. No to nije morala samo NDH. Isto su morale činiti i ostale saveznice Njemačke – od Bugarske do Italije. Antisemitizam u Hrvatskoj nikada nije imao dublje korijene, kao što je to bilo, na primjer, u Srbiji, i Poljskoj, ali još više u Rusiji. Majka vojskovođe Slavka Kvaternika, bila je Židovka. Po majci, bila je to i supruga Ante Pavelića. Žene još nekih ustaških dužnosnika, bile su Židovke. Nekoliko uglednih Židova proglašeno je tzv. «počasnim arijevcima» i tako spašeni od uhićenja i vjerojatnog usmrćenja. Bilo je mnogo, na različite načine spašenih Židova. Prema saznanjima Slavka Goldsteina (Obzor, 3. ožujka 1999., str. 9), koji nipošto nije prijatelj NDH, to je razdoblje preživjelo je osam tisuća Židova, dok ih je u logoru Jasenovac nestalo od 15 do 17.000.

«Antifašisti» nam i danas uporno tvrde, da je već zbog Židova i Jasenovca, i sama uspostava NDH zločin. To je apsolutno iracionalno! Pa koja je bila alternativa? Što bi bilo da je i Hrvatska nakon raspada Jugoslavije okupirana, kao i Srbija? Tada Židovi ne bi imali nikakve šanse. Od čitave Evrope pod njemačkim utjecajem, jedino je iz okupirane Srbije u Berlin stigao izvještaj da je «Judenfrei» (očišćena, oslobođena od Židova). Te jadne ljude sigurno po Srbiji nisu tražili njemački vojnici, nego srbijanska policija.

7. Činjenice o zločinima «antifašista»

O četničkim je ratnim zločinima mnogo toga poznato i o tomu nećemo govoriti. Što se pak tiče partizana, antifašista, NOV, POJ, JNA, ili kako su se već nazivali, pedeset su nas godina odgajali i uvjeravali u smislu tvrdnje generala Gošnjaka: «Armija je nevinna». Tito, vođa i organizator tog ustanka, bio je čovjek bez skrupula, ali izvanredno sposoban i lukav. U posebnim je centrima Kominterne, temeljito obrazovan za organiziranje pobuna i revolucija u svijetu, a jedna od temeljnih postavki tog

obrazovanja je u tomu, da se komunisti moraju stavljati na čelo bilo kakve već pokrenute pobune – od onih radničkih protesta do nacionalni ustanaka. U skladu s tom doktrinom komunisti su se uključivali u četničke ustanke, nastojeći doći na čelo tih pobuna, što im je vrlo često i uspijevalo.

Pod krilaticom: «Smrt fašizmu – sloboda narodu», zločini se «antifašista» događaju već od samog početka – i to ne samo prema neprijatelju, već i prema svojim sljedbenicima (komunistima i ostalim partizanima), ali i prema ostalom narodu. Tako, na primjer, njemačka je vojska bila izdala zaista okrutnu naredbu, da će za svakog ubijenog njemačkog vojnika biti strijeljano stotinu talaca. Da bi privukli narod u svoje odrede, partizani su se uvlačili u selo i iz zasjede ubili nekog njemačkog vojnika. Nijemci su strijeljali nevine taoce, a prestrašeni su seljaci bježali partizanima; da bi i tu masovno ginuli. I oni su zapravo žrtve «antifašizma». Ogroman je broj partizanskih ratnih zločina, za koje glavnu krivicu snose isključivo Tito i KPJ. Oni su bili apsolutni voditelji i naredbodavci. Navesti ću samo tri primjera.

Sve do kasnog ljeta 1943., u širem su se tuzlanskom području vodile velike borbe, najvećim dijelom s četnicima. Do tada je, temeljem pravosudnih presuda, u Tuzli strijeljano ukupno sedam majevačkih četnika. Krajem kolovoza te godine, grad su zauzeli partizani. Lako su ušli, jer je stjecajem okolnosti u gradu bilo vrlo malo vojske. Ostali su četrdeset dana i za to vrijeme, većinom bez ikakvih suđenja strijeljali najmanje 170 tuzlanskih civila, od kojih se većina uopće nije bavila politikom. Pobili su i sve ustaše i Nijemce, koje su uspjeli zarobiti.

Dva mjeseca kasnije, Tuzla je ponovno napadnuta, ali u gradu su tada bile 5. i 8. domobranska pukovnija, koje nisu izgubile niti jednu bitku. Bili su izvrsno naoružani i visoko motivirani za obranu domovine. Nisu to bili nekakvi «fašisti», niti pavelićevci. Čak su i na ulici glasno psovali Pavelića: «ako dozvoli da nas pobijede ovi šumski odrpanci».

Partizani su napadali uglavnom noću, masovno i samoubilački. Prije toga su po okolnim hrvatskim selima mobilizirali preostale muškarce. Dali su im puške i po par naboja, pa – u prve redove. To je trajalo četiri dana i izginulo ih je preko dvije tisuće, a samo osam domobrana! Ovo ne iznosim po čuvenju. Tada sam živio u Tuzli.

Tko je kriv za ove žrtve i čiji je to zločin? Neke jugoslavenske historiografije ovu bitku uopće ne spominju, kao do se nije ni dogodila. Komunisti su inače bili jako ponosni na svoje heroje. I u ovoj je bitci bilo heroja, ali njihove majke nikada nisu saznale kako su im sinovi poginuli, niti gdje su pokopani! Krajnja okrutnost, zločin, nemoral!

Treći je primjer iz Travnika. Taj su grad, dva puta bezuspješno napadali krajem 1943. Ponovno su napali 22.10.1944., ali taj puta s velikim snagama i izvrsno naoružani. Branitelji su se nakon dva dana predali nadmoćnom neprijatelju. Nakon ulaska u grad, partizani su strijeljali svih sedam stotina zarobljenih branitelja, kao i veliki broj civila.

Tako se to događalo tijekom cijelog rata, sve do bleiburške apokalipse, te najveće tragedije hrvatskog naroda u kojoj je odmah poslije rata bezdušno pobijeno preko sto tisuća mladih zarobljenih branitelja hrvatske neovisnosti, kao i ogroman broj civila, žena i djece. Bio je to strašan, smišljeni genocid i uništavanje biološkog reproduktivnog temelja hrvatskog naroda, jer se od tada iz te osnove više nije moglo roditi niti jedno

dijete. Bio je to svojevrsan holokaust, za koji nikada nitko nije odgovarao, niti su «antifašisti» barem tražili oprost!

Treba spomenuti i da su «Antifašisti» poslije rata pobili sve svećenike HP Crkve! Čak ni Hitler nije bio toliko temeljit sa židovskim svećenicima (rabinima).

8. Činjenice o kraju rata i propasti NDH

Za razliku od izvanredno inteligentnog, vrlo lukavog i prilagodljivog Tita, Pavelić je bio kruti autokrat, koji, osim nekim svojim predratnim suborcima iz emigracije, nije vjerovao nikomu, niti je slušao ičije savjete. I dok je lukavi Tito bez ikakva ustezanja nudio svakomu sve, pa iako okrutni boljševik i samodržac, stalno je govorio o demokraciji, nudio vjerske slobode i obećavao da se poslije rata i kralj može vratiti «ako to narod odluči»; Pavelić je osuđivao «trulu demokraciju», premda je u praksi bio neusporedivo humaniji od Tita. Pavelić je, inače, imao izvrsnih zamisli, kojima je i u tim teškim ratnim uvjetima stvarao preduvjete da Hrvatsku učini socijalnom državom blagostanja, ali i državom znanosti, kulture graditeljstva. Sarajevo i Banjaluka, bili su velika gradilišta. Izgrađeno je mnogo cesta. U Zagrebu je izgrađeno radničko naselje u Dubravi, dovršena ranije tek započeta gradnja velike bolnice na Rebru, opremljena tada najsuvremenijom opremom. Izgrađena su tri fakulteta, zgrada Pošte kod Glavnog kolodvora, veličanstvena džamija u centru Zagreba, a u samo te četiri godine u NDH je objavljeno čak pet tomova izvrsno opremljene Hrvatske enciklopedije, što je daleko iznad onoga što čini današnja Hrvatska.

Nakon početne zbunjenosti, a posebno nakon proglašenja autokefalnosti (autonomije) Hrvatske pravoslavne crkve (6. 4. 1942), što je potpuno u skladu s Kanonskim pravom Pravoslavne crkve i mnogi su Srbi shvatili da im je hrvatska jedina domovina, pa su mnogi dočasnici i časnici, tražili reaktiviranje u oružane snage NDH. Pavelić je i u Generalski zbor birao nekoliko generala Srba, a bilo ih je na istaknutim položajima i u ustaškim postrojbama, pa je čak i pobočnik Jure Francetića bio Srbin. Krajem rata u domobranstvu je bilo pod oružjem oko 25 tisuća Srba, a bilo ih je i u ustaškim postrojbama.

Pavelić je zapravo bio svojevrsan homo duplex, ali je njegova krutost u provođenju, donijela je mnogo zla, a prije svega činio je mnogo političkih pogrešaka. Sve do kraja je bio opsjednut svojom varijantom ustaštva, a Hrvatsku je podrazumijevao samo kao svoju, ustašku Hrvatsku, pa je nasuprot svim okolnostima, krajem 1944. čak i domobranstvo nastojao svrstati pod ustaštvo – što su domobranske postrojbe odbile. Velika mu je politička pogreška bila i to što je u samom početku internirao Mačeka, koji je tako postao nekom vrstom katalizatora razvoju partizanskog pokreta, ali i vjerodostojnosti jugoslavenske vlade u Londonu, u kojoj je stalno bilo ministara Hrvata, članova HSS-a, a odlukom kralja Petra, od 25. 5. 1941., prvim zapovjednikom Kraljevske vojske (četnika) u Jugoslaviji, bio je imenovan bivši ban Banovine Hrvatske Ivan Šubašić. Nasuprot Paveliću, Tito je lukavo primio i HSS u svoj tzv. Narodni Front i ta je stranka formalno djelovala još nekoliko godina nakon rata.

Međutim, zahvaljujući svojoj krutosti, političkoj nespretnosti, ali i opsjednutošću svojim ustaštvom, najveću je političku pogrešku napravio u jesen 1944. Tada je već svima bilo jasno da Njemačka gubi rat. Italija je kapitulirala i to kasnije dobro naplatila. Ni

Rumunjska više nije među saveznicima Njemačke, a bivša Bugarska «fašistička» vojska. skupa se sa Crvenom armijom bori protiv Njemačke. Pavelić ima sve manje pristalica, ali Hrvati uporno brane domovinu, no i priželjkuju da se i Hrvatska nekako pridruži Saveznicima. Hrvatski vojnici iz njemačkih postrojba već masovno bježe i uključuju se u različite hrvatske postrojbe. Kruže priče o nekakvim «bijelim partizanima», kojima je upravo to cilj, očekujući da će im uskoro prići i većina hrvatskih «antifašista», ali i sva hrvatska vojska.

Konačno se i sam vrh ustaških vlasti odlučio da nešto poduzme. Na čelu toga su bili ministri dva najodgovornija ministarstva: obrane i unutarnjih poslova – Vokić i Lorković. I Pavelić je s time upoznat. Prema nepotpunim podacima, s tim je namjerama bio upoznat i njemački vojni izaslanik F. G. von Horstenau. On je to razumio, ali je bio je protiv razoružanja njemačke vojske. Tražio je slobodno povlačenje, a Hrvatskoj bi vratio sve postrojbe u sastavu njemačke vojske, skupa s naoružanjem, a takvih je bilo nekoliko divizija. No sve što se događalo bilo je u fazi pregovora, a najvećim se problemom pokazalo pitanje izbora novog poglavara države. I Vokić i Lorković su bili članovi Ustaškog pokreta, ali im je bilo važnije očuvanje države, nego pokreta. Još su vjerovali Paveliću, pa su ga zato i informirali o svojim namjerama da razoružaju njemačku vojsku i pozovu Engleze i Amerikance da se iskrcaju na našoj obali. No, bili su svjesni da Pavelić mora otići s vrha političke scene, a on je upravo to tvrdoglavo odbijao. Hrvatsku je vidio samo kao svoju, ustašku Hrvatsku.

Izgleda da su se ipak konačno odlučili na državni udar. NDH je tada imala pod oružjem 220 tisuća vojnika i mogli su razoružati Nijemce. No Pavelić je to doznao i oba su ministra uhićena. Tada nisu strijeljani. Pretpostavlja se da ih je tek prije povlačenja, u Lepoglavi (zatvor) dao strijeljati Luburić. Bila je to nepopravljiva Pavelićeva politička pogreška, zbog koje je propuštena posljednja šansa da se Hrvatska ipak nekako spasi i radi koje su ga se skoro svi odrekli, svi osim vrlo uskog kruga ideologiziranih političkih slijepaca. Odricali su ga se i vojnici, ali su se i dalje uporno borili za Hrvatsku – pa makar i «strateškim» povlačenjem. Znali su da ne žele ostati pod komunistima, premda nikomu nije bilo jasno kamo zapravo idu. U svima je još bilo nekakve nade da će se to nekako ipak riješiti. Prema jednoj vijesti radio Londona, krajem travnja 1945: «Prema Zagrebu se kreće ogromna masa od oko dva milijuna Hrvata».

Sprječavanjem puča uništena je šansa za opstanak države, a nedogovoreno i neugovoreno povlačenje ogromne mase naroda i cijele vojske prema savezničkim snagama, te napuštanje tog cvijeta hrvatskog naroda zloj sudbini, zaista je bio zločin. Pavelić je inače bio hrabar čovjek, pa je njegov bijeg od zajedničke sudbine s narodom i vojskom teško objasniti. No bio je to u svakom slučaju zločin protiv države i naroda, a napuštanje bojišnice – izdaja.

Na kraju se dogodilo ono što se dogodilo: tragedija, apokalipsa...

9. Krivice za zločine

Slojevita su bila ta tragična događanja i slojeviti glavni protagonisti, pa su pred historiografijom još dugotrajna istraživanja. Međutim, već na temelju do sada historijski utvrđenih činjenica, tri osobe možemo uzeti kao osobe, ali i kao simbole pokretača onoga što se i kako se događalo. Bez ikakve dvojbe to su: Tito, Pavelić i Maček.

Djelovanje i ponašanje dr. Vlatka Mačeka u tim presudnim danima, ne možemo okvalificirati neposrednim zločinom. Međutim, s obzirom na njegov raniji politički položaj, kao i na podršku naroda koju je uživao, možemo ga nazvati moralnim izdajicom naroda, ali i to samo uvjetno. Po svom uvjerenju, on nikada nije bio državotvorni Hrvat, nego banovinski, jugoslavenski. Već ostvarenu Banovinu Hrvatsku – koja je bila njegovo djelo – nikada nije zamišljao kao neovisnu državu, nego samo kao što širu autonomiju u sastavu Jugoslavije. Toga se jugoslavenstva nikada nije odrekao, pa je na naslovnoj strani svoje autobiografije, koja je u inozemstvu objavljena deset godina poslije rata – bila jugoslavenska zastava!

Premda ovo ne spada u činjenice, ipak treba pretpostaviti: da je on preuzeo kormilo države – što je bila njegova dužnost – sigurno je da toliki broj njegovih pristalica ne bi otišao u partizane, pa bi i broj žrtava bio neusporedivo manji. Nitko ne može reći kako bi se ponašao kao državni poglavar. I on je bio autokrat kao i Pavelić, ali je bio daleko, daleko elastičniji i lukaviji. U svakom slučaju ostaje moralna osuda.

Što se tiče dobra i zla koji se pripisuju dr. Anti Paveliću, on je zaista dvojna ličnost, ali mu do dolaska na vlast nitko ne može pripisati nikakav zločin. Došao je s divnim idejama, uglavnom preuzetim od prvog i najvećeg državotvorca dr. Ante Starčevića, a neke je od tih ideja i u teškim ratnim uvjetima uporno nastojao i ostvariti. No politički je bio vrlo krut i bez imalo političke elastičnosti, pa su, osim slamanja puča Vokić – Lorković i kukavičkog bijega prije početka povlačenja vojske i naroda iz Zagreba, skoro svi zločini od strane ustaških vlasti, počinjeni upravo zbog njegove političke nespretnosti. No, to ga ne opravdava.

Progon i ubijanje Židova, zauzimaju apsolutno posebno mjesto. Taj se čin, uvjetno, može usporediti s činom vojnika, koji u strjeljačkom vodu mora strijeljati nekog čovjeka, koji mu je možda i prijatelj i za kojega znade da je potpuno nevin. Pucajući, čini zločin. A koja je alternativa? Ako ne sudjeluje u tom zločinu i njega će osuditi na smrt (ratni su vojni sudovi okrutni u svim državama), a onog će jasnika ipak strijeljati. O toj su se dilemi bavili brojni odvjetnici i sudovi nakon rata. Problem je duboko moralni, psihološki, ali i kazneni.

Što se pak tiče Josipa Broza – Tita, o njemu se kao političaru, iz perspektive Hrvatske državnosti, ne može reći ništa pozitivno, a ni kao čovjeku uopće – sve do kraja pedesetih godina, do kada je, nakon razlaza sa Staljinom (1948), dovršio okrutni obračun i sa svojim nekada najvjernijim komunističkim sljedbenicima. No i njegovo kasnije «očovječenje», samo je lukavo prilagođavanje novonastalim uvjetima.

Partizanski ustanak u NDH nije bio ustanak protiv okupacije Hrvatske, jer ona, osim velikog dijela Dalmacije, nije bila okupirana. Njemačka je već nakon mjesec dana najavila povlačenje vojske iz Hrvatske, a tada ju je zadržala samo zbog jasnih pohlepkih teritorijalnih pretenzija Italije. Dizanje ustanka u cilju promjene režima u vlastitoj zemlji, u principu se ne smatra zločinom, premda to svaka vlast smatra zločinom. Međutim, ovaj je ustanak pokrenut isključivo u cilju rušenja hrvatske neovisnosti i priključenja Jugoslaviji, a to je već samo po sebi zločin – izdaja domovine u korist jedne druge države.

Da KP na čelu s Titom nije podigla taj ustanak, bez obzira na tijek i kraj rata, bilo bi neusporedivo manje žrtava. Hrvatske su oružane snage već tijekom 1942. četničke

ustanke mogle svesti na manje oružane diverzije, koje je i oružništvo (žandarmerija) moglo kontrolirati. Uzevši u obzir sve ove činjenice, definitivna je činjenica da je Tito bio najveći zločinac i osobno je odgovoran za najveći broj žrtava i ratnih zločina tijekom rata u NDH.

Međutim, uspoređivanjem količine zločina, ni u kom slučaju ne možemo brisati zločine onih koji su ih manje počinili. Isto tako, uspoređivanjem dobrih i kaznenih djela nekog čovjeka, ne možemo dobrim djelima brisati kaznena, niti pak kaznenim dobra. To prečesto čine političari i sljedbenici nekog vođe, ali ne bi smjela i historiografija. Ako je netko činio i dobro i zlo, to mora biti uzeto u obzir. U cilju bolje jasnoće ovakvog moralnog stava, bit će korisno podsjetiti se jedne tri i pol tisuće godina stare egipatske anegdote.

U napad na Egipat, koji tada nije bio u najvećoj snazi, krenula je moćna vojska Hiksa. Faraon je odabrao najsposobnijeg svoga generala, da se pokuša oduprijeti toj vojsci. Egipatska je vojska krenula ususret neprijatelju, a s njom je bilo i nekoliko svećenika. Jedan od njih je na putu ugledao egipatsku svetu bubu skarabeja, što je za njih bio znak da se vojska mora vratiti. No general je znao da neprijatelje može pobijediti samo ako ih dočeka u nekom klancu. Stoga je odbio zahtjev svećenika i uz puno poštovanje maknuo skarabeja s puta, nastavio ubrzano putovanje i upravo u tom klancu potpuno pobijedio neprijatelja, pa pobjedonosno krenuo nazad. No svećenici su bili brži i o svemu izvijestili faraona. Kada je general stupio pred faraona, ovaj mu je čestitao na blistavoj pobjedi i rekao da mu zbog te pobjede poklanja svoj faraonski prsten, što se nikada ranije nije dogodilo, a zato što se nije vratio kada je na putu vidio skarabeja, naredio je da generalu odsjeku glavu.

Nitko od nas ne traži tako rigorozan stav. U znak priznanja za ono što je učinjeno dobro, možemo i oprostiti ono zlo, ali ga u svakom slučaju moramo jasno zabilježiti. No političari i sljedbenici čine upravo suprotno. I dok jedni Tita, drugi Mačeka, a treći Pavelića smatraju svojim idolom, najvišim dobrom – dok su ostala dvojica zli, dotle srpski nacionalisti svu trojicu smatraju oličenjem zla.

10. Zaključne činjenice

I pored sve složenosti i raznorodnosti, činjenica je da su u ratu na teritoriju HDH postojale isključivo dvije suštinski odvojene strane: branitelji i rušitelji neovisnosti vlastite države. Sve ostalo su obične političke podvale. Kao što su se prougarski orijentirani «partizani» prije 900 godina borili protiv državotvorno orijentiranog kralja Petra Svačića, a za priključenje Hrvatske ugarskoj kruni, tako su se Titovi partizani borili za priključenje Hrvatske Beogradu, ali i Beograda Moskvi. Prema nekim novijim saznanjima, zadnji hrvatski kralj nije poginuo u bitci s Kolomanovom ugarskom vojskom, nego ga je ubio neki «partizan» iz plemena Kačića. Međutim, kao što se cijeli rat u NDH ne može prikazati samo crno-bijelim bojama, tako ne može ni borba hrvatskih partizana. Borba partizana u Istri i Dalmaciji, izvan teritorija NDH, stvarno je bila oslobodilačka, premda se – nažalost – vodila pod vodstvom KPJ. Ti se ljudi nisu borili protiv fašizma, nego protiv talijanske okupacije, bez obzira je li ta vlast bila u rukama fašističkog pokreta, ili neke druge političke opcije. Samo su se partizani u Italiji borili protiv fašizma, a to znači za promjenu režima u svojoj zemlji.

Pojam svjetskog antifašizma, kao borbe protiv totalitarnih sustava, od strane je Sovjeta vrlo vješto skovana prijevara, kojom oni sebe izuzimaju iz totalitarnih sustava, preda su, osim hitlerovskog rasizma, bili najgori i najokrutniji totalitarni sustav. Uostalom, Zapadni saveznici nikada nisu govorili o Antifašističkoj, nego o Antihitlerovskoj koaliciji. Čak da partizanstvo i nije bilo borba protiv države, nego samo protiv ustaštva, ne možemo je nazvati «antifašističkom», jer je ustaštvo mnogo starije. Naime, kao politički pojam pojavljuje se još u19 stoljeću, a početkom prvog svjetskog rata (1914.) u Hrvatskoj je od pučko – ustaških postrojbi ustrojena 104. domobranska pučko – ustaška brigada.

+ + + + +